

Situne Dei

Årsskrift för Sigtunaforskning och historisk arkeologi

2025

Redaktion:

Anders Söderberg
Charlotte Hedenstierna-Jonson
Anna Kjellström
Magnus Källström
Cecilia Ljung
Johan Runer

Utgiven av Sigtuna Museum

Vikingetidsmønter i Sigtuna – 125 års dokumentering af fundkontekster

Jens Christian Moesgaard

Udgangspunktet for denne artikel er, at mønters fundkontekst potentielt kan give oplysninger om, hvorledes mønterne blev anvendt i fortidens samfund. Eksempelvis er fundnummer 14504 fra udgravningen Sigtuna, kv. Professorn 1 1999–2000 – en engelsk penning præget ca. 985–991 – fundet i et aktivitetslag afsat på et lergulv (kontekst 2890) i et flerfunktionshus (hus Q), der var i anvendelse ca. 1000–1015 (fase 5b) (Wikström m.fl. 2021:109–110). Her kan vi med rimelig sikkerhed sige, at mønten er fundet præcist, hvor den blev efterladt for 1000 år siden. Konteksten er et aktivitetslag afsat på lergulv, hvilket indikerer, at det ikke var en bevidst nedlæggelse, men nærmere et tilfældigt tab under en form for håndtering af mønten, der fandt sted indendørs i pågældende hus. Dette fund dokumenterer derfor på bedste vis møntanvendelsen for 1000 år siden.

En enkelt mønt er i sig selv ikke særligt interessant, men hvis vi akkumulerer oplysninger af denne type, kan der opstå et mønster, der viser, hvilke type af steder og i hvilke type af situationer mønter blev anvendt. Det er dog ikke altid, at konteksten tillader en entydig tolkning. Fundnummer 2553 i udgravningen Sigtuna, kv. Humlegården 3 2006 er et fragment af en imitation af en penning fra Køln, præget under kejser Otto I/II 963–983. Den er fundet i grav 5201 på den kirkegård, der blev anlagt omkring 1080. Men trods fundstedet drejer det sig nok ikke om en gravgave til den afdøde. Mønten stammer nemlig fra fyldjorden (kontekst SF 3471). Den befandt sig sandsynligvis i forvejen i jorden, der blev anvendt for opfyldning af graven. Dens oprindelige deponeringssted findes således ikke længere. Vi ved intet om dens sidste brugsituation, men man kan antage, at jorden til at opfylde graven ikke kom langvejs fra. Sandsynligvis er det den jord, der blev gravet op for at grave graven. Før anlæggelsen af kirkegården lå der en smedje på stedet, og uden at kunne sige det med sikkerhed kan man formode, at mønten meget vel kan have været anvendt her – men under omstændigheder, som vi ikke kender (Wikström 2008, s. 75–76, gravliste, gravmatrise).

Imidlertid er det allervigtigste overhovedet at have oplysninger om en mønts fundkontekst. Konteksten skal observeres på fundtidspunktet, og derefter noteres, så den er sikret for eftertiden. Og det er ikke altid, at det sker med den detaljeringsgrad, man kunne ønske sig. For at have præcise fundoplysninger, kræves det, at mønten stammer fra en arkæologisk udgravning – vel at mærke en arkæologisk udgravning udført med en metodik, hvor hvert enkelt arkæologiske lag registreres – den såkaldte single-context metode. Det er langt fra altid tilfældet. Faktisk var udgravningen kv. Professorn 1 1999–2000 den første udgravning i Sigtuna, hvor dette princip blev anvendt helt systematisk. For ældre udgravninger vil oplysningerne ofte være mere summariske. For fund gjort af privatpersoner, eksempelvis ved havearbejde, mangler oplysninger om den præcise kontekst sædvanligvis. I bedste tilfælde ved man, hvilket grundstykke fundet stammer fra, men nogle gange ved man kun sognet eller en endnu mere upræcis stedangivelse.

Det betyder dog ikke, at fund fra ældre udgravninger og private fund slet ikke kan anvendes. De kan ikke bruges til de detaljerede undersøgelser af deponeringssituationen, men fundstedet kan stadig sige noget om den mere generelle kontekst, deres anvendelse indgik i. Man kan således opsætte et hierarki af præcision af fundstedsoplysningerne og relatere det til, hvilke typer af undersøgelser de kan anvendes til:

- Undersøgelse af den enkelte mønts deponeringssituation: præcis arkæologisk kontekst for mønten er nødvendig. Kun en mindre andel af møntfundene kan indgå i studiet – i Sigtunas tilfælde udgravninger efter 1999.
- Undersøgelse af forskellige sociale miljøers møntanvendelse: stedfæstelse til veldefinerede mindre områder indenfor byen/sognet er nødvendig. Det kan for eksempel være en kirke eller en markedsplads. En del flere mønter kan indgå i et studie på dette niveau. Det gælder også mønter fundne af private, hvis det præcise fundsted er kendt.
- Overordnet undersøgelse af en bys eller et sogns møntomløb: stedfæstelse til lokaliteten er et minimumskrav, men man behøver ikke at kende præcist fundsted indenfor lokaliteten.
- Overordnet undersøgelse af en regions møntomløb: En omtrentlig stedfæstelse af fundstedet for mønterne er et minimumskrav. Alle mønter med mere præcis information kan selvfølgelig ligeledes indgå. Materialet for et sådant studie er større end for de ovenfor nævnte studier. Inddragelse af mønter med mere upræcise fundoplysninger tillader ofte at opnå statistiske mere holdbare konklusioner angående møntmassens sammensætning på nominaler, prægeperioder og oprindelsessteder.
- Mønter uden kendt fundstedsinformation kan ikke anvendes i disse studier. De mangler således en stor del af deres udsagnskraft. De kan derimod anvendes til mere snævert numismatiske studier af typologi, vægt, stempelstudier osv.

Jeg behandler i et andet arbejde i detaljer en del af de nyere udgravninger i Sigtuna. Jeg vil i nærværende artikel derfor koncentrere mig om de ældre fund og gennemgå møntfund fra Sigtuna gjort før 1988 med henblik på at se på deres dokumentationsgrad i forhold til fundsted.

Fund af vikingemønter i Sigtuna

Sigtuna er rig på møntfund. De ældste er fra antikken – en keltisk mønt, fundet 1600-tal på et ukendt fundsted (SML 546), og fem romerske mønter 1922 i kv. Ödåker (SML 516, jfr. PRO-03) – men de fleste mønter er fra nyere tid. Tidligst registrerede fund er gjort 1636 og 1638. Det drejer sig om en kølnsk penning fra 1100-tallet og en pommersk småmønt fra omkring år 1600 (Thordeman 1933; SML 460, 488). I årene lige efter år 1900 bliver fundene hyppigere (SML, *passim*).

Fra vikingetiden er der ved siden af syv skattefund registreret mindst 103 enkeltfundne mønter. *Tabel 1* giver en oversigt over fundsteder og -tidspunkter fordelt fund i arkæologiske undersøgelser og fund gjort af privatpersoner. Man ser, at de første fund gøres af privatpersoner allerede i slutningen af 1800-tallet, men at fund gjort af professionelle arkæologer hurtigt giver deres bidrag. Første mønt i en udgravning sker i 1915, hvilket er meget tidligt set i nationalt perspektiv. Før midten af århundredet hører de private fund imidlertid op, mens de arkæologiske undersøgelser fortsætter helt op til nutiden.

Det er bemærkelsesværdigt, at der i Sigtuna så tidligt har været interesse i at registrere enkeltfund af mønter. Det minder om de langt større universitetsbyer Lund (Carelli 2005) og Uppsala (SML 693–751), hvor registreringen tog fart i 1800-tallets sidste årtier. Andre byer er meget fattigere på fund, eksempelvis Norrtälje (SML 372–373). I Norrköping blev der tidligt registreret mønter, men mange af dem var i øjnefaldende guldmønter og plademønter samt skattefund, og man kan forestille sig, at småmønter blev negligeret (Malmer & Wiséhn 1982, nr. 62–73). I Gävle er fund gjort før 1950'erne sjældne (Golabiewski 2018, nr. Gä 1-25). Selv i domkirkebyen Linköping, hvor der ellers må have været et historieinteresseret miljø, er der næsten ingen fund gjort før 1960'erne (Malmer & Wiséhn 1982, nr. 44–56).

Sigtuna skiller sig således trods sin ringe størrelse ud med mange og tidlige fund – der boede kun lidt over 500 mennesker omkring år 1900. Men der kom på dette tidspunkt en bevidsthed om, at byen var noget særligt historisk set, og institutioner som den kristne højskole Sigtunastiftelsen (fra 1926 med Humaniska Läroverket) og internatgymnasiet Sigtunaskolen blev grundlagt her i 1915 og 1924. Hermed var der et lærd miljø i byen med interesse for bl. a. historie. Der blev skrevet meget om byens oprindelse og historiske betydning, og Bengt Thordeman (1926) inddrog i sin artikel ”Sigtuna stads ålder” møntfundenes udsagn. Historikeren Olof Palme (1884–1918) (statsministerens farbror) interesserede sig så meget for byens historie, at han ligefrem i 1910 flyttede til en statelig ejendom ved torvet i kv. Koppardosan, hvor hans enke og børn boede efter hans død. På initiativ af Palme blev museet under navnet Sigtuna Fornhem grundlagt 1916 (Tesch 2010), men allerede de foregående år havde kredsens omkring Palme været aktiv med indsamling af fortidsgenstande, og Palme var i hyppig kontakt med Riksantikvarämbetet. Interessen for arkæologiske fund kom ikke mindst med fundet i 1911 af en kobberdåse fra vikingetiden i Palmes egen have (Tesch 2001). Dette miljø fik stor betydning for registreringen af møntfund.

Fra slutningen af 1980'erne stiger antallet af mønter betydeligt. Det skal nok ses som resultatet af to faktorer. Flere af de senere udgravninger dækker et større areal

Tabel 1. Sigtuna, oversigt over fund af vikingetidsmønter

	Sted	År	Privat	Arkæologisk
PRI-01	”Vid Sigtuna”	Slutningen af 1890’erne	1 skat	-
PRI-02	Kv. Koppardosan	Ca. 1902-04	1 mønt	-
PRI-03	Kv. Guldet	Før 1911	4 mønter	-
PRI-04	Kv. Snickaren	1911	1 mønt	-
PRI-05	Kv. Trädgårdsmästaren eller Sankta Gertrud	1914	1 mønt	-
PRO-01	Kv. Sankta Gertrud	1915	-	1 mønt
PRO-02	”Kalvhagen”	1921	-	1 mønt
PRO-03	Kv. Ödåker	1922	-	12 mønter
PRI-06	Kv. Humlegården	1922	1 mønt	-
PRO-04	Trekanten	1924	-	1 mønt
PRO-05	Kv. Kammakaren	1924	-	1 mønt
PRI-07	Kv. Kammakaren	Ca. 1924	1 mønt	-
PRO-06	Kv. Tryckaren	1928	-	1 mønt
PRI-08	Kv. Sankt Lars	1935	1 mønt	-
PRO-07	Kv. Handelsmannen	1937	-	1 mønt
PRI-09	Kv. Guldet	1937	1 mønt	-
PRO-08	kv. S:t Göran	1942	-	1 mønt
PRO-09	Kv. Kammakaren	1960	-	1 mønt
PRO-10	Kv. Professorn	1967	-	4 mønter
PRI-10	Kv. Koppardosan?	Længe før 1973	4 mønter?	-
PRO-11	Kv. Humlegården	1976	-	1 mønt
PRO-12	Kv. Nunnan	1984	-	4 mønter
PRO-13	Kv. Nunnan	1987	-	2 mønter
-	Kv. Trädgårdsmästaren	1988-90	-	21 mønter og 1 skat
-	Kv. Urmakaren	1990-91	-	2+ mønter
-	Kv. Guldet	1997	-	1 mønt
-	Kv. Professorn	1999-2000	-	19 mønter og 2 skatte
-	Kv. Humlegården	2006	-	7 mønter og 1 skat
-	”Götes mack”	2014	-	6 mønter og 1 skat
-	Nord for Skt Maria	2019-21	-	1 mønt
-	Hospitalshöjden	2021	-	1 skat
	I alt		11 +4? mønter + 1 skat	88+ mønter + 6 skatte

Kilder: Fund indtil 1987: katalog nedenfor. Trädgårdsmästaren: Svensson 1990 kompletteret. Urmakaren: Malmer 2010, s. 73, nr. d, g, ukomplet. Guldet: Wikström 2010, s. 9-10 (A16), 15 (F293). Professorn: Moesgaard 2021; Jonsson 2004. Humlegården: Tesch & Jonsson 2006. Götes Mack: Hed Jakobsson: 2017. Nord for Skt Maria: Runer 2022b. Hospitalshöjden: Runer 2022a.

Fig. 1. Engelsk penning ca. 985–991. Professorn 1 1999–2000, fundnummer 14504. Foto: Sigtuna museum.

end de tidligere, men det spiller sikkert også ind, at arkæologien tog finere metoder i brug. Sigtunas jord er meget hård ved metaller, og mange af mønterne i de nyere udgravning er i meget korroderet stand. Et eksempel er ovennævnte engelske mønt fra udgravningen kv. Professorn 1 1999–2000, der er korroderet papirstynd med adskillige kniplingsagtige korrosionshuller (*fig. 1*). Sådanne mønter er sikkert blevet overset i de tidligere udgravninger. Det er karakteristisk, at den eneste ældre udgravning med mere end en mønt er kv. Ödåker 1922 med et forholdsvis stort areal, hvor jorden blev så grundigt soldet, at selv fragmenterede mønter blev ivaretaget (se PRO-03). Derimod blev der ikke soldet på kv. Kammakaren 1960 (PRO-09).

Der er dog stadig en del udgravninger, hvor der ikke findes vikingetidsmønter. Det kunne være interessant at se nærmere på dem for at få et overblik over, hvor stor en rolle mønter egentligt spillede. Men i så fald skulle man først gennemgå alle udgravninger og se på, hvilke der faktisk var lag fra 1000-tallet og sortere de andre fra. Det vil være et stort arbejde, der går ud over denne artikels rammer.

Tyske mønter dominerer, mens engelske mønter også er hyppige. Lokale nordiske mønter er i mindretal. Der er nogle islamiske og byzantinske mønter (*tabel 2*). Denne fordeling svarer nogenlunde til, hvad man normalt ser i Sverige i den sidste del af vikingetiden (Jonsson 2015). Dog bemærker man hele to byzantinske kobbermønter (PRI-04, PRO-11), som normalt er sjældne blandt fundene, samt en upræget blanket (PRO-12), hvilket er interessant i lyset af, at der fandt møntprægning sted i Sigtuna.

Fund af vikingemønter gjort af private

Der er ved ti lejligheder rapporteret fund af vikingemønter gjort af privatpersoner i Sigtuna. Antal mønter udgør 11 enkeltfund med sikkert fundsted (PRI-02 til 09), fire med usikkert sted (PRI-10) samt et skattefund på mindst to mønter (PRI-01). De første fund dukkede op i slutningen af 1800-tallet (PRI-01), mens det sidst dokumenterede fundår er 1937 (PRI-09). Disse fund udgør et betydeligt bidrag til det samlede korpus af fund af vikingemønter i tiden før de moderne udgravninger. Første udgravningsmønt blev fundet i 1915, og op til midten af 1900-tallet er der otte professionelle operationer med 19 mønter. I den tidlige periode udgjorde private fund således næsten halvdelen af samtlige fund.

Tabel 2. Geografisk fordeling af mønterne fundne i Sigtuna efter oprindelsesland.

	Enkelt-fund	Skattefund						
		Professorn	Professorn	Humle-gården	Trädg.	Vid Sigtuna	”Götes Mack”	Hospitals-højden
		TPQ 1027	TPQ 1040/46	TPQ 1024	TPQ 1067	TPQ 917/8	TPQ ?	TPQ ?
Islamiske	7	-	-	-	-	2	-	-
Byzantinske	3	-	-	-	-	-	-	-
Engelske	16	6	-	-	-	-	-	-
Tyske	48	148	6	2	3	-	2	2
Bøhmiske	-	1	-	-	-	-	-	-
Italienske	-	1	-	-	-	-	-	-
Nordiske	11	-	-	-	-	-	-	-
Dansk	1	-	-	-	-	-	-	-
Irsk	1	-	-	-	-	-	-	-
Upræget	1	-	-	-	-	-	-	-
Ubestemt	15	-	2	1	-	-	-	-
	103	156	8	3	3	2	2	2

Denne succes med registrering af fundmønter er i vid udstrækning Sigtuna Museums fortjeneste. I 1912 blev en mønt indkøbt, og sælgerens oplysning om fundsted omhyggeligt noteret (PRI-02). Den var i Palmes samling, men overgik til museet ved dets grundlæggelse. Samtidigt indsamlede man en række fund gjort de foregående år (PRI-03). De følgende år fik man indleveret en del mønter fra forskellige findere – man får fornemmelsen af, at der gjordes en aktiv indsats for at gøre kendt, at man var interesseret i at få fund ind. Bl. a. kom der fund fra kv. S:ta Gertrud (PRI-05), hvor Palme i 1915 på grundlag af oplysninger fra ejeren Öhlundh og forpagteren Hahne om murrester og skeletter foretog en egentlig udgravning (PRO-01; Tesch 2001). På netop dette sted var det, at museet året efter fik til huse.

Nogle gange var fundene så interessante, at de gik til de centrale museer i Stockholm. Imidlertid ville fundene uden Palmes indsats som formidler mellem de lokale findere og myndighederne sikkert slet ikke være blevet registreret. Det er ligeledes karakteristisk, at oplysningerne om fundsted og omstændigheder er meget mere præcise i Sigtuna museums inventar (i form af kartotekskort i kartoteksæsker) end i de stockholmske arkiver. Det gælder den byzantiske bronzemønt fra Kv. Snickaren (PRI-04).

Efter Palmes død i 1918 under den finske borgerkrig fortsattes indsatsen for at registrere møntfund. Særligt aktiv var Erik Floderus, der foretog udgravninger i Sigtuna og ordnede museets samlinger. Arbejdet skete stadig i tæt koordinering med Riksantikvarämbetet (der besluttede, om fundene skulle tilgå Sigtuna Museum eller skulle beholdes i Stockholm), Statens Historiska Museum og Kungliga Mynt-

kabinettet, som blandt andet hjalp med til at bestemme fundene. Sigtuna Museums begrænsede mulighed for at opbevare genstandene sikkert gjorde, at visse værdifulde fund efterfølgende blev overført til Stockholm (SHM 17844) – dette gælder dog ikke for vikingemønter.

Der kan observeres en række fællestræk for de privatfundne mønter. Havearbejde er den helt dominerende anledning til fund. I Sigtunas centrum var der langt op i tiden store ubebyggede arealer, der blev anvendt til havebrug (Wikström 2005, fig. 11). Havearbejde tæller med større eller mindre sikkerhed for syv indrapporteringer med i alt 13 mønter. To mønter stammer fra en grundgravning i forbindelse med et husbyggeri i 1920'erne (PRI-07) og en vandledningsgravning i 1930'erne (PRI-08). Der var faktisk arkæologisk overvågning ved begge byggepladser, men i forbindelse med det konkrete byggeri i kv. Kammakaren var man allerede i samtiden klar over, at en del genstande holdt borte fra arkæologernes opmærksomhed.

I løbet af 1930'erne aftog antallet af fund fra private. Skyldes det, at havearbejdets betydning mindskedes i Sigtuna, eller var museet blot blevet mindre aktivt i sin opsøgende virksomhed? Det er ikke utænkeligt, at der også i tiden herefter er fundet mønter, som ikke er blevet registreret. Sammenfattende kan man dog ikke overvurdere museets betydning for at redde fundene fra glemslen. Det gælder både for overhovedet at få registreret mønterne, men også for at få oplysninger om fundstedet. Kun i to tilfælde er de upræcise: Palmes mors registrering af de utilstrækkelige oplysninger, som var tilgængelige for et fund gjort to årtier før museets grundlæggelse (PRI-01) samt mønter i en privatsamling, hvor en lokal proveniens kan formodes, men ikke bevises (PRI-10). I otte ud af de ti fundtilfælde kender man derimod fundstedet indenfor en eller to grundstykker, hvilket er bemærkelsesværdigt præcist for så tidlige fund gjort af private. Dette er gældende ikke blot vikingemønter, men i lige så høj grad mønter fra andre perioder (se SML) og ligeledes ikke-numismatiske genstande (SF inventar). I de ældre optegnelser anvendes de gamle kvartersnavne "Stadskvarteret" og Västra kvarteret", som i 1920'erne blev ændret til de nuværende kvartersnavne. Omregningen til de nye navne er dog forholdsvis enkel, men besværliggøres af den løbende opdeling af grundstykkerne i forbindelse med den fortætning af bebyggelse, der finder sted i byen.

Med så præcise oplysninger om fundstederne er det muligt i store træk at rekonstruere fundenes generelle kontekst i forhold til vikingetidens Sigtuna. Det har jeg forsøgt at gøre for hvert enkelt fund i kataloget nedenfor. Her skal man tænke på tre elementer. For det første har landhævningen gjort, at Mälarens niveau i dag er cirka 5 meter lavere end i 1000-tallet (Edberg 2012:21). Det indebærer, at kysten lå længere inde i landet end i dag – men her skal man også tage kulturlagenes tykkelse på op til et par meter med i beregningen (Wikström m.fl. 2021, fig. 10). Netop kulturlagenes tykkelse samt deres udbredning viser, i hvilke områder der var mest intensiv aktivitet og bebyggelse i vikingetiden. Det er den såkaldte Svarta Jorden, der går som et aflangt bælte på begge sider af Storgatan parallelt med kysten (Wikström 2005). Endelig er der de påviste gravpladser, som ligger som en perlerække langs med udkanten af Svarta Jorden (Hed Jakobsson 2017; Ljung, Zachrisson, Kjellström 2024). Man kan på den baggrund konstatere, at flere af mønterne er fra Svarta Jorden, nogle dog

med en vis usikkerhed om, at de kan have været ude i vandet. Usikkerheden skyldes, at mange af grundene i Sigtuna er store og omfatter en del tæt ved Storgatan, der ligger i Svarta Jorden samt en del, der i vikingetiden må have været under vand. En mønt var helt sikkert ude i vandet. Et par stykker kommer fra gravpladser, uden at man kan sige noget om, om de har været deponeret i gravene eller ej.

Fund af vikingemønter gjort af professionelle

Der blev 1915–1987 fundet 31 vikingemønter i forbindelse med 13 arkæologiske operationer. Den første af disse operationer var et privat initiativ foretaget af Palme (PRO-01), mens de senere alle er foretaget af officielle instanser, ofte Riksantikvarieämbetet og Sigtuna Museum i samarbejde med hinanden. Der foreligger et stort dokumentationsmateriale om disse fund i form af publiceringer og udgravningsrapporter i ATA med kopi på Sigtuna Museum.

I starten (1915, 1921, 1924) var der ved flere lejligheder tale om egentlige forskningsudgravninger, motiveret af ønsket om ny viden om byen (PRO-01, 02, 04). Man gik efter grave og murværk og bygningsrester, som blev registreret detaljeret, mens den stratigrafiske lagfølge blot noteredes summarisk. Når det drejede sig om grave, blev fundenes placering meget fint beskrevet (PRO-02). For andre funds vedkommende blev det i bedste fald kun registreret, hvor dybt de lå.

Efterhånden blev det byggeaktivitet, der gav anledning til de arkæologiske operationer (PRO-03, 05–07). Til en begyndelse var det ofte sådan, at udgravningen til fundamentet af det nye hus allerede var godt i gang, før arkæologerne fik nys om, at der var fundet levn fra fortiden. Arkæologen kom på stedet og måtte tage til takke med at notere resterne og indhente byggearbejdernes beretning om deres observationer (eksempelvis PRO-03). Trods bygherrernes i reglen velvillige indstilling overfor udgravningen ser man i rapporterne mere eller mindre eksplicit frustrationen over den korte tid til rådighed, da byggeriet helst ikke skulle forsinkes, samt over de manglende ressourcer til at gøre arbejdet bedre (eksempelvis PRO-06).

En del af genstandsmaterialet blev dog reddet ved soldning af den bortgravede jord – en metode, som også anvendtes ved forskningsgravninger (fx PRO-01). Det skete med stor succes i 1922 i kv. Ödåker og blev siden standardprocedure (PRO-03, 05, 07). Nogle gange blev soldningen ikke gennemført p.g.a. dårligt vejr (PRO-06). Hvis det ikke kunne nås på byggepladsen, blev jorden nogle gange flyttet til Sigtunaskolen eller Sigtunastiftelsen, hvor soldningen kunne foregå i ro og mag, ofte foretaget af en person på stedet, det fik dusør for fundene (PRO-07. Se også kv. Trädgårdsmästaren 4 1936–37, SF 1661a–e1, hvor der dog ikke blev fundet vikingemønter). Noget af jorden fra Kammakaren 1924 flyttedes til museets egen grund for soldning (SF 520 = SHM 17844, jfr. PRO-05). Udgravningerne blev ikke foretaget stratigrafisk, men der blev ofte noteret en summarisk overordnet stratigrafi på stederne, men da mange af fundene fremkom ved soldning, kan de ikke knyttes til stratigrafien.

Den første egentlige nødudgravning med en vikingemønt fandt sted i 1942 (PRO-08). Man var stødt på skeletter ved grundgravning, og det var sikkert kompleksiteten ved at udgrave grave, der motiverede, at man fandt det nødvendigt at

lade en professionel arkæolog foretage udgravningen. Efter 1960 blev professionelle nødudgravninger normen i forbindelse med byggearbejder. Man blev langsomt mere opmærksom på den stratigrafiske kontekst. Der gøres rede for, når lag er redeponerede (PRO-09), hvorved den oprindelige kontekst er blevet ødelagt. Nogle gange beskrives konteksten ganske detaljeret, men desværre uden stillingtagen til, om det er afsatte eller redeponerede lag (PRO-10, 12). Som det allerede var tilfældet ved de tidligere udgravninger, beskrives fund i grave fuldt tilfredsstillende (PRO-12–13), og man kan med stor sikkerhed tolke, at mønterne er deponeret som gravgaver.

Konklusion

De ældre fund af vikingemønter i Sigtuna bidrager med vigtig information om møntbrugen i byen. Gravfund er dokumenterede med fuldt anvendelig information om fundomstændigheder. For de øvrige fund gælder, at de trods manglende stratigrafisk information for hovedpartens vedkommende har en præcis lokalisering af fundstedet, der gør at man kan indplacere dem i møntanvendelsens topografi. Det gælder både fund gjort af private og fund fra egentlige arkæologiske operationer. Sigtuna Museum har støttet af Riksantikvarämbetet og af et lokalt engagement spillet en afgørende rolle i at få registreret fundene. Resultatet er, at Sigtuna har tidligere, flere og mere præcise oplysninger om møntfund end de fleste andre byer.

Katalog over fund gjort af privatpersoner

For de fleste mønters vedkommende er der ikke gjort forsøg på at forbedre bestemmelserne i de oprindelige publikationer eller rapporter.

PRI-01. ”Vid Sigtuna”, uden nærmere præcisering, 1890’erne

Jfr. SML 448B

Mønter: (1) SF 2099. Samanide-emiratet, Ahmed ibn Isma’il, dirhem, al-Shash, AH 297 = 909/910, hel, perforeret (fig. 2). (2) SF 2100. Samanide-emiratet, Nasr ibn Ahmad, dirhem, al-Shash, AH 305 = 917/918, hel, perforeret (fig. 3).

Møntbestemmelse: KMK 1974, kontrolleret af Viacheslav Kuleshov 2025.

Primærkilde til fundomstændigheder: Møntkuvert (opbevaret i sagen KMK 7237/73).

Fundår: ”Slutet af 1890-talet”.

Personer: Hübinett, sælger, Hanna Palme, køber og nedskriver, Margareta Palme, rapportør.

Anledning: Ikke angivet.

Fundsted: Mønterne befandt sig sammen med andre på familien Palmes ejendom

Fig. 2. Dirhem, al-Shash, 909/910. "Vid Sigtuna", fundnummer SF 2099. PRI-01. Foto: Sigtuna museum.

Fig. 3. Dirhem, al-Shash, 917/918. "Vid Sigtuna", fundnummer SF 2100. PRI-01. Foto: Sigtuna museum.

Ånga gård i Nyköping. Margareta Palme fremviste dem på KMK i 1973–1974 (KMK 7237/73, se PRI-10 nedenfor). Disse to mønter lå i en møntkuvert med påskriften på forsiden "95 [mørk sort blæk] vikinga tid ? [blyant] 105 2 st [lyst sort blæk]" og på bagsiden "Af mig inköpta 1905 af Hübinett enl. uppgift funna vid Sigtuna i slutet af 1890-talet [blyant]". Blyantspassagerne er skrevet med Hanna Palmes (1861–1959) håndskrift. Hun var mor til Olof Palme og til Margareta Palmes mand. Det må dreje sig om (en del af?) et skattefund, nedlagt efter 917/8. I 1976 modtog Sigtuna Museum de to mønter som gave fra Margareta Palmes dødsbo.

Præcision: "vid Sigtuna" kan forstås som Sigtuna bymark, men også de omliggende sogne, men næppe selve byen.

Fundstedets natur: Ukendt.

PRI-02. Kv. Koppardosan, ca. 1902–1904

SML 442 (med referencer)

Mønt: SF 22. Samanide-emiratet, Nasr ibn Ahmad, dirhem, al-Shash, 305 AH = 917/918, hel, perforeret. Thordeman 1926, nr. 6 & fig. 4.

Møntbestemmelse: Prof. K.V. Zettersteen, 1923-11-02 iflg. notat i SF inv. og Thordeman 1924, s. 238, note 2. Kontrolleret af Viacheslav Kuleshov 2025.

Primærkilde til fundomstændigheder: SF inv.

Fundår: Omkring 1902–1904 ("för sannolikt 8–10 år sedan" i 1912).

Person: "Gårdfarihandlanden J. Pettersson", sælger og sandsynligvis finder.

Anledning: "vid gräfnig i trädgården".

Fundsted: Købt på auktion august 1912 og siden foræret til Sigtuna museum. Sælgeren, "en hederlig och pålitlig person", som "säger sig [...] vara van att fåsta sig vid fyndorten", "påstår med bestämdhet, att detta mynt [...] hittats [...] i trädgården Stadskvarteret vid 22-23-24". Det er "Palmes gård" i kv. Koppardosan. Det er en stor grund, der iflg. kort fra 1910 på Sigtuna Museum dækker hele karréen. Grunden var kun bebygget mod Stora gatan. Thordeman (1926, s. 187) fremhævede, at fundoplysningen ikke kunne kontrolleres og anså den for usikker.

Præcision: Indenfor en have, som dog fylder det meste af karréen.

Fundstedets natur: Indenfor Svarta Jorden, men i udkanten af området med de tykkeste kulturlag (Wikström 2005, s. 32, figur 12). Over halvdelen af grunden lå sandsynligvis under vand i 1000-tallet (7-meter højdekurven, 5 m landhøjning og kulturlaget på cirka 2 m, Edberg 2012, fig. 19).

PRI-03. Kv. Guldet, før 1911

SML 415A (med referencer).

Mønter: (1) SF 17:a. Sachsen, Otto-Adelheid penning, ca. 983-1040. Thordeman 1926, nr. 18 (fig. 4). (2) SF – Otto-Adelheid (iflg. SF inv "sedermera förkommet" allerede inden indlemmelsen i samlingen). Ikke med i Thordeman 1926. (3) SF 17:b. Köln, kejser Konrad II, alene 1036, eller efterligning. Thordeman 1926, nr. 21. (4) SF 17:c. Sandsynligvis Sigtuna, Pointed Helmet efterligning, ca. 1024–1030, kobber. Thordeman 1926, nr 16, Malmer 2010, s. 73, fig. 7.5 og note 8.

Møntbestemmelse: "Nationalmuseum" = KMK.

Primærkilde til fundomstændigheder: SF inv.

Fundår: Årene forud for 1911 ("vid olika tillfällen under senare år", december 1911).

Fig. 4. Tysk Otto-Adelheid penning, ca. 983–1040. Kv. Guldet, fundnummer SF 17:a. PRI-03. Foto: Sigtuna museum.

Person: Trädgårdsmästare J.E. Eriksson, finder og indleverer.

Anledning: ”vid gräfnings i hans trädgård”.

Fundsted: ”i hans trädgård (tomterna ”Guldet” och ”Svartens vret” i Västra kvarteret)”. Iflg. SML 415A svarer det til Västra kv. 5, 41–45, 51. Iflg. kort fra 1910 og 1918 og kvartersnøglen på Sigtuna Museum (som dog ikke nævner alle pågældende grundstykker) ser det ud til at dække det meste af karréen Guldet, som kun var let bebygget (samt muligvis lidt af kvarteret Ödåker). NB den vestligste halvdel af kv. Guldet hedder på kort fra 1943 i Sigtuna Museum ”Kv. Skepparen”.

Præcision: Indenfor to grundstykker, som dog dækker en hel karré.

Fundstedets natur: Fundstedet er i udkanten af Svarta Jorden (Wikström 2005, s. 32, figur 12). Den sydlige halvdel af kv. Guldet var sandsynligvis under vand i 1000-tallet (5 m-højdekurven, Edberg 2012, s. 21 og fig. 19. Kulturlaget er under 0,5 m her).

PRI-04. Kv. Snickaren, 1911

SML 490 (med referencer)

Mønt: KMK 14518. Byzans, anonym, follis, ca. 1042–1050, 7,28 g (fig. 5).

Afbildet Arne 1911, fig. 1; SML, pl. 2.11. Thordeman 1926, nr. 8.

Møntbestemmelse: Tidligere bestemt som Johannes Zimisces (969–976) (Arne 1911), rettet af Hammarberg, Zachrisson & Malmer 1989, mønt nr. 471, fund nr 139, pl. 25.

Primærkilde til fundomstændigheder: SF inv 11 giver meget mere præcise fundomstændigheder end SHM/KMK inv., Arne og Thordeman.

Fundår: Sommeren 1911.

Person: Snedker G.I. Karlström, finder, indleverer. Iflg. Arne, Olof Palme, rapportør.

Anledning: ”vid gräfnings i hans trädgård”.

Fundsted: ”Västra kvarteret n:r 20, 24 o. 35” = kv. Snickaren 3. Iflg. kort fra 1910 på Sigtuna Museum dækker 20 og 24 det meste af karréen, undtagen det sydvestlige

Fig. 5. Byzans, follis, ca. 1042–1050. Kv. Snickaren, fundnummer SHM 14518. PRI-04. Foto: Statens Historiska Museer.

hjørne. På korten ligger 35 i kv. Blomkrukan lige vest for, men iflg. kvartersnøglen på Sigtuna Museum indgår det i Snickaren 3.

Præcision: Indenfor én have, der dog fylder det meste af karréen.

Fundstedets natur: Lige uden for Svarta Jorden (Wikström 2005, s. 32, fig. 12), i 1000-tallet sandsynligvis under vandet (5 m højdekurve, Edberg 2012, s. 21 & fig. 19).

PRI-05. Kv. Trädgårdsmästaren eller Sankta Gertrud, 1914

SML 509 (med referencer)

Mønt: SF 73:a. Tyskland, Otto III?

Møntbestemmelse: Thordeman 1926, nr. 17.

Primærkilde til fundomstændigheder: SF inv.

Fundår: I løbet af 1914.

Person: Trädgårdsdräng Bror V. Karlsson, finder (han blev senere ansat i Palmes udgravning kv. Skt Gertrud 1915 ”en sällsynt skarpögd upphittare af fornföremål i jorden”, iflg udgravningsrapporten, SM 160/64).

Anledning: Ikke nævnt eksplicit. Må formodes at være havearbejde. Der fandtes en del andre genstande og mønter (SF 72–73).

Sted: ”... i trädgårdsmästare J. Hahnes trädgård, Stadskvarteret n:r 13 [iflg. kort 1910 og 1918 på Sigtuna Museum, hele den sydvestlige halvdel af kv. Trädgårdsmästaren, for en stor del ubebygget] samt den af Hahne arrenderade trädgården Västra kvarteret n:r 7 (tillhörig f. handlanden Öhlund) [på 1910 og 1918 kortene hele kv. S:ta Gertrud, for en stor del ubebygget. Sigtuna Museums grund].”

Præcision: Indenfor to grundstykker, der dog er temmeligt store.

Fundstedets natur: I den centrale del af Svarta Jorden med parcellerede grunde, på eller tæt ved den formodede kongsgård på Sten Tesch’ rekonstruktionsforslag af det tidligste Sigtuna (Tesch 2016, s. 122 & fig. 5). Kongsgårdens placering er dog under debat (Ros 2014, s. 58–59).

PRI-06. Kv. Humlegården, 1922

SML 424 (med reference)

Mønt: SF 106:a. Skandinavisk efterligning af engelsk mønt, muligvis Sigtuna, fragment, ca. 1000/1005–1020, Malmer 2010, s. 73, mønt f, fig. 7.1–2f (ved fejl tilskrevet 1924-udgravningen).

Møntbestemmelse: Thordeman 1926, nr. 15.

Primærkilde til fundomstændigheder: SF inv.

Fundår: 1922.

Person: Trädgårdsmästare Oskar Pettersson, finder og indleverer.

Anledning: Ikke nævnt.

Fundsted: "V. kv. 2". Iflg. kort 1910 og 1918 på Sigtuna museum = hele Kv. Humlegården. På kortet er det meste af karréen ubebygget.

Præcision: Indenfor ét grundstykke, som dog svarer til en hel karrée.

Fundstedets natur: I kvarteret Humlegården der på et tidspunkt før 1876 (Upplands fornminnesförenings tidskrift I-V, s. 59) og i 1924 (Floderus 1925, s. 395) fundet grave, hvor af i det mindste nogle var kristne Ø-V orienterede. På den nuværende Humlegården 3 fandtes ved udgravning i 2006 en bebyggelse fra sent 900-tal–1000-tal, samt en kirkegård anlagt cirka 1080 (Wikström 2008). I fraværet af præcist fundsted for mønten kan den dog ikke med sikkerhed sættes i forbindelse med nogle af disse fund.

PRI-07. Kammakaren, ca. 1924

SML 436B (med referencer).

Mønt: SHM/KMK 17443. Xanten, ærkebisp Hermann II (1036–1056), 7 fragmenter, ej komplet. Mangler i Thordeman 1926.

Møntbestemmelse: SML.

Primærkilde til fundomstændigheder: SHM/KMK inv.

Fundår: Ca. 1924

Person: Ikke nævnt.

Anledning: Ikke nævnt. Sandsynligvis fundet i forbindelse med nedrivningen af fattighuset i 1923 og den efterfølgende opførelse af disponent boghandler Axel Bodins hus. Bodin ivaretog en del fund, som han gav til SF (fx SF 1071–72 = SML 435) eller solgte til SHM (fx SHM 17 510). Der var også fund, som arbejderne solgte udenom Bodin (fx rapport ATA 1939/23).

Fundsted: "Herr Bodins tomt" = Stadskvarter 14 = Kv. Kammakaren 2. Det drejer sig om grunden i karréens sydøstlige hjørne.

Præcision: Et grundstykke.

Fundstedets natur: Se PRO-05 nedenfor.

PRI-08. Kv Sankt Lars, 1935

SML 485 (med henvisninger)

Mønt: SF 3507. Samanide-emiratet, Nuh b. Mansur, dirhem, al-Shash, AH [368–371] = 978–82, fragment, cirka 2/3.

Møntbestemmelse: Gert Rispling 2015-12-02 (1935 bestemt af Holmberg, KB, som "troligen de första [sic] samaniderna" ifølge en tilskrivning til ATA 3502/35).

Primærkilde til fundomstændigheder: To korte indberetninger til RAÄ, ATA 2003/35 og 3502/35.

Fundår: 1935.

Person: ”polismannen Oscar Törnqvist”, finder, Per-Olof Westlund og Erik Floderus, rapportører.

Anledning: ”ledningsgravning”. Kortfattet rapporteret til RAÄ i maj og september 1935.

Fundsted: ”[...] invid S:t Lars ruin i Sigtuna på ett djup av 1,4 meter under marken. Fyndplatsen lär ligga intill en plats, som nyligen undersökts av amanuens Floderus”. ”[...] tomten vid S:t Lars i Sigtuna på 1,5 m:s djup”. Floderus foretog to arkæologiske overvågninger ved Sankt Lars i 1935. Den ene var fjernelsen af en gammel kælder syd for ruinen (rapport ATA 1233/35, kopi i Sigtuna Museum; Douglas 1978, s. 35, nr. 70). Den anden var i forbindelse med ledningsgravning i maj nord for kirkeruinen (rapport ATA 1973/35, kopi i Sigtuna Museum, Douglas 1978, s. 35, nr. 67 med forkert årstal 1955). Der må her være tale om sidstnævnte, da fundet af mønten eksplicit sættes i forbindelse med ledningsgravning i Floderus’ rapport. Det vides ikke hvor nærmere i ledningstracéet, mønten blev fundet (se kort Douglas s. 24, nr. 67:1 til 8).

Precision: Del af et grundstykke.

Fundstedets natur: Fundstedet ligger udenfor Svarta Jorden (Wikström 2005, s. 32, figur 12). Floderus (ATA 1973/35) omtaler stenophobninger (Douglas nr. 67:1–4) og fire kristent orienterede grave (Douglas nr. 67:5–8; Hed Jakobsson 2017, s. 18–19, nr. 27). Der er også ved andre lejligheder fundet skeletter i nærheden (ibid., 26, 28). Mønten kan således muligvis sættes i forbindelse med et gravfelt, uden at denne forbindelse dog kan karakteriseres nærmere.

PRI-09. Kv. Guldet, 1937

SML 416 (med referencer)

Mønt: SHM/KMK 21745. Kalifatet. ’Abbasider, al-Mu’tadid, dirhem, al-Kufa, 896/897.

Møntbestemmelse: Bibliotekar Holmberg, Kungliga Biblioteket. Kontrolleret af Viacheslav Kuleshov 2025.

Primærkilde til fundomstændigheder: Indberetning fra SF, bilagt SHM/KMK inventar.

Fundår: 1937.

Person: Erik Törnquist, finder og indleverer, Erik Floderus, indberetter.

Anledning: ”vid trädgårdsarbete på omkring ett spadtags djup”.

Fundsted: ”kv. Guldets nr 2 (Storgatan 5)”. Det drejer sig iflg. kort 1943 på Sigtuna Museum om det østligste grundstykke i karréen, svarende til de nuværende grunde 13, 14, 15, 19.

Precision: Én have.

Fundstedets natur: Fundstedet er i udkanten af Svarta Jorden, hvor kulturlagets tykkelse

aftager (Wikström 2005, s. 32, figur 12). Den sydlige halvdel af kv. Guldet var sandsynligvis under vand i 1000-tallet (5 m-højdekurven, jfr. Edberg 2012, s. 21 og fig. 19. Kulturlag på under 0,5 m). Præcis kontekst kendes ikke.

PRI-10. Muligvis Kv. Koppardosan, før 1973

Jfr. SML 448B

Mønter: Private samlinger (1) England, Æthelred, Long Cross, London, Godric. (2) Sverige, Olof Skötkonung, CRVX = Malmer 1989, nr. 4.16.79.14. (3) Skandinavisk efterligning, Long Cross (fig. 6) = Ahlström auktion 51, 8. april 1995, nr. 27 = Malmer 1989, nr. 4.256.698.1 = Malmer 2010, nr. 112. (4) Skandinavisk efterligning, Long Cross (fig. 7) = Ahlström auktion 51, nr. 25 = Malmer 2010, nr. A11.

Møntbestemmelse: KMK 1974.

Primærkilde til fundomstændigheder: Elsa Lindbergers rapport dateret 21. februar 1974, KMK 7237/73. Sven Ulrik Palmes rapport dateret 29. januar 1974 var ikke på plads i arkivet (eftersøgt marts 2025 på ATA og i KMK), men dens resultater er refereret i Malmer 2010, s. 103, note 7.

Fundår: Længe før 1973.

Person: Margareta Palme, rapportør.

Anledning: Ikke kendt.

Fundsted: Der befandt sig i en skrivebordsskuffe på familien Palmes ejendom Ånga gård i Nyköping en samling på 21 mønter, som Margareta Palme fremviste på KMK i 1973–1974 (KMK 7237/73). To af dem havde eksplicit angivelse af fundsted og er omtalt ovenfor (PRI-01). Blandt de øvrige mønter var der adskillige antikke mønter, der sandsynligvis ikke er svenske jordfund. Der var også 11 byzantinske kobbermønter, heraf fem fra 5/600-tallet og seks fra vikingetiden. De kunne teoretisk være svenske jordfund, se for eksempel PRI-04 og PRO-11. Men fund af sådanne mønter er

Fig. 6. Skandinavisk efterligning af engelsk penning. Sigtuna? PRI-10.
Foto: Bo Gunnarsson.

Fig. 7. Skandinavisk efterligning af engelsk penning. Sigtuna? PRI-10.
Foto: Bo Gunnarsson.

forholdsvis sjældne (se Hammarberg, Malmer og Zachrisson 1989). Da Olof Palme (Margareta Palmes svoger) faktisk var møntsamlere og købte mønter, er det ikke særligt sandsynligt, at de skulle være svenske jordfund. De fire sidste (se ovenfor) er vikingetidige af typer, som ofte findes som svenske jordfund. Da der er rapporteret en del fund fra Palmes have (SML 442–450), er det blevet formodet, at de måske kunne være herfra (se Elsa Lindberger rapport i KMK 7237/73; Malmer 2010, s. 74). Olof Palmes enke, Ola Palme (1888–1982), refereret i hendes søn, professor Sven Ulrik Palmes (1912–1977) rapport til KMK, mente dog, at Olof Palme ikke ville have givet lokale fund til sin bror, Margaretas mand (jfr. Malmer 2010, s. 103, note 7). Mønterne blev fotograferet i 1973–74, men det var ikke muligt at lokalisere billederne (eftersøgt på ATA og KMK marts 2025). To af mønterne er illustreret i Ahlströms auktionskatalog og i Malmer 2010.

Precision: Der er stor usikkerhed om fundstedet.

Fundstedets natur: Ikke kendt.

Katalog over fund fra arkæologiske udgravninger

PRO-01. Kv. Sankta Gertrud, 1915

SML 476A = 476C (med referencer)

Mønt: ”ett litet mynt som bär inskriptionen ’Etelred Rex Angel’ – det vill säga ’Etelred, konung av England’ [Æthelred II (978–1016)] [...] Dette Etelredmynt bär precis samma figurer som vissa gamla Sigtunamynt – endast inskriptionen är olika.” (”Det gamla Sigtuna och det nya”, Stockholms Tidningen 10 oktober 1915). Nævnt summarisk af Thordeman (1922, s. 22, 26 og uden år side 19, 26). Mønten var allerede forsvundet, da Thordeman publicerede sin artikel om mønter i Sigtuna i 1926 (Thordeman 1926, s. 184, 188, nr. 11). Den findes heller ikke i SF inv. over mønter fra Palmes udgravning (mønter: SF P2, 71, 107, 120-1, 151-2, 154 – SF 107 ”silvermynt (?), obetydligt fragment” fra felt X er ifølge den upaginerede håndskrevne udgravningsrapport på Sigtuna Museum et fragment af en brakteat). Jeg har ikke fundet denne mønt omtalt i den håndskrevne rapport på Sigtuna museum, ej heller i de summariske fundlister opbevaret samme sted eller i Janses notater i ATA.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, s. 24, 28, nr. 10.

Anledning: Privat arkæologisk udgravning, forskning.

Ansvarlig: Olof Palme og Otto Janse.

Udgravningsmetode: Dokumentation af grave og stenfundamenter.

Udgravningsrapporten og artiklen i Stockholms Tidningen 10. oktober 1915 nævner soldning af jorden.

Areal/dybde: Fremgår delvist af rapporten samt udgravningsplan på Sigtuna museum 160/64. Ikke bearbejdet til denne artikel.

Kontekst: Af publikationen fremgår det indirekte, at kontekststen ikke blev registreret i felt (Thordeman 1923, s. 26). Jeg har ikke fundet yderligere informationer i udgravningsrapporten. Fundstedet ligger centralt i Svarta jorden. En hypotese er, at kongsgården lå her i de første generationer af Sigtunas historie, indtil den blev afløst af en kirke og kirkegård (Tesch 2016).

Bedømmelse af kontekst: Præcis kontekst tilsyneladende ikke registreret under udgravningen.

Kilde til kontekst: Publikationen, Thordeman 1923.

PRO-02. ”Kalvhagen”, 1921

SML 434A (med referencer)

Mønt: KMK 16781. Frisland, grev Bruno III (1038–57), fragment.

Møntbestemmelse: Thordeman 1926, nr. 25 & fig. 13.

Lokalisering af udgravningen: Hed Jakobsson 2017, s. 18–19, nr. 6. Også kaldet ”Kalvtomten”.

Anledning: Udgravning, SHM/RAÄ, forskning.

Ansvarlig: Gustaf Hallström.

Udgravningsmetode: Ikke angivet.

Areal/dybde: Tre grave.

Kontekst: Grav VI, skelet, V-Ø, voksen, rygleje, kiste, markeret over jorden med rektangulær stensætning 5x3 m fyldt med jord. Mønt under venstre lårben.

Bedømmelse af kontekst: Konteksten veldokumenteret og tyder på, at det drejer sig om en bevidst gravgave, med mindre den har været i en pung.

Kilde til kontekst: Hallström 1923, s. 3; pers. inf. C. Ljung 2024, baseret på bearbejdning af arkivmateriale i ATA.

PRO-03. Kv. Ödåker, 1922

SML 517 (med referencer)

Mønter: (1) SF 243:a. England, Æthelred II, Sudbury, Ælfric, CRVX ca. 991–997. Thordeman 1926, nr 9, fig. 5. (2) SF 243:b. England, Æthelred II, London, Godwine, Long Cross, ca. 997–1003, Thordeman 1926, nr. 10, fig. 6. (3) SF 243:c. Tyske rige. Otto-Adelheid, 983–1040, hel, Thordeman 1926, nr. 20, fig. 11. (4) SF 243:d. Köln, Ærkebisp Herman II og kejser Konrad II, 1036–39, Thordeman 1926, nr. 22, fig. 12. (5) SF 243:e. Tyske rige. Otto-Adelheid, 983–1040, stort fragment, Thordeman 1926, nr. 19, fig. 8. (6) SF 243:f. Sigtuna, Long Cross efterligning, ca. 1000/1005–1020, halv, Malmer 2010, s. 73, fig. 7.1–2e; Thordeman 1926, nr. 14, fig. 10. (7–8) SF 243:g–h (rettet fra h–i på kartotekskort). Sigtuna, Long Cross efterligning, ca. 1000/1005–1020, firkantet blanket, hele, Malmer 2010, s. 73, fig. 7.1–2 a, b,

Thordeman 1926, nr. 12, 13, fig. 7, 9. (9) SF 128:1. Deventer, biskop Bernold (1027–1054), efter 1046, to fragmenter, Thordeman 1926, nr. 24; (10–12) SF 128:2–4. Ubestemte, fragmenter, tidlig middelalder. Thordeman 1926, nr. 26–28.

Møntbestemmelse: Regimentslæge Axel Wahlstedt iflg. SF-inv og Thordeman 1924. Forbedrede bestemmelser i Thordeman 1926.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, kort s. 24, nr. 107, jfr. s. 48. Dr. Idolf Rosengrens grund.

Anledning: Arkæologisk overvågning efter allerede udført grundgravning til byggeri, RAÄ.

Ansvarlig: Bengt Thordeman.

Udgravningsmetode: Soldning af opgravet jord fra byggeri, Thordeman 1924 (nogle fundne af arbejderne under grundgravningen, iflg. rapporten).

Areal/dybde: Iflg. rapport i ATA, 1,2 m dybde, cirka 22x15 m.

Kontekst: Den præcise kontekst for hver mønt ikke observeret under opgravningen. Generel kontekst er et hus fra 1000-tal med ildsted iflg. rapport og Thordeman 1923, s. 30, note 2.

Bedømmelse af kontekst: Den præcise kontekst ødelagt af byggeriet, før Thordeman kom til stede.

Kilde til kontekst: Thordeman 1924. Den annoncerede detaljerede publicering ved Otto Janse er tilsyneladende ikke kommet.

PRO-04. Trekanten, 1924

SML 496B (med referencer)

Mønt: SF 219. Samanide-emiratet, Nuh ibn Nasr, dirhem, al-Shash, 34(1) AH = AD 952/3, hel.

Møntbestemmelse: prof K.V. Zettersteen iflg. Arbman 1926, s. 172; Thordeman 1926, s. 184, 187, nr. 7, præciseret af Viacheslav Kuleshov 2025,.

Lokalisering af udgravningen: Denne udgravning mangler hos Douglas 1978. Den er iflg. Floderus 1925 12 m NØ for kavelbroen i 1923-udgravningen, Douglas 1978, nr. 113. Douglas placering af denne udgravning på kort s. 24 synes at være lidt for østlig, se rapport 1923, fig. 3, schackt III.

Anledning: Udgravning, SF/RAÄ, forskning. Denne udgravning var en fortsættelse af forskningsudgravningerne på Trekanten i 1923 (rapport ATA 1808/23, kopi på Sigtuna Museum) og fortsattes i 1925 af udgravningerne i anledning af nedlæggelsen af vandedninger, som også berørte mange andre dele af byen (ATA 2292/25, i kopi på Sigtuna Museum). Disse tre kampagner blandes ofte sammen i litteraturen.

Ansvarlig: Otto Janse, iflg. Floderus 1925.

Udgravningsmetode: Ikke beskrevet. Skematisk stratigrafi.

Areal/dybde: udstrækning ukendt. Dybde 1,8 m, til steril ler.

Kontekst: Mønten lå i 180 cm dybde, schack I, lag f, iflg SF inv. Det er et såkaldt halmgyttjalag (beskrevet af Arbman 1926, s. 172 – det er et kulturlag/affaldslag blandet med meget plantemateriale) på 30 cm direkte ovenpå steril ler. Mønten var således i bunden af laget.

Bedømmelse af kontekst: Konteksten delvist dokumenteret, men ikke tilstrækkeligt til at bedømme møntens tabssituation.

Kilde til kontekst: SF inv. Publikation, Floderus 1925 og Arbman 1926, s. 172. Rapport for 1924-gravningen mangler tilsyneladende (eftersøgt på ATA og Sigtuna Museum).

PRO-05. Kv. Kammakaren, 1924

SML 436A (med referencer)

Se også PRI-07

Mønt: SF 1099 = SF 313. Sandsynligvis Mainz, Otto II-III (973–1002).

Møntbestemmelse: Thordeman 1926, s. 184, 188, nr. 23.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, s. 24, 32, nr. 30.

Anledning: Iflg SF inv. 313, ”Grävn. 1924 [...] Sällad jord”. 1924 forestod Sigtuna Museum soldning af jord fra grundgravningen til boghandler Axel Bodins villa på stedet, hvor det gamle fattighus året før var blevet nedrevet. Der er ingen rapport fra soldningen (eftersøgt på ATA og Sigtuna Museum), som fremgår af Sigtuna Museums inventar (SF 180a–ä, 183a–o, osv.). En del af fundene blev overført fra Sigtuna til SHM, der havde bedre opbevaringsbetingelser (SHM 17844). SF 1099 er en mønt med helt samme beskrivelse, som angives at være indleveret af Bodin.

Det er sandsynligvis samme mønt.

Ansvarlig: Sigtuna Museum.

Udgravningsmetode: Soldning, iflg SF inv 313.

Areal/dybde: Areal ikke angivet. Villaen er ca. 10x13 m. Dybde ca. 1,4 m til steril jord.

Kontekst: Fundstedet ligger i udkanten Svarta Jorden, hvor kulturlag er tyndere (Wikström 2005, s. 32, figur 12). Hele grunden lå sandsynligvis under vand i 1000-tallet (6-meter højdekurven, 5 m landhøjning og 1 m kulturlag, Edberg 2012, s. 21 og fig. 19). Ved grundgravningen i 1923 fandt arbejderne pæle nedhamrede i leret samt et fundrigt kulturlag. På foranledning af RAÄ besigtigede og registrerede Erik Sörling resterne (rapport ATA 1939/23 i kopi på Sigtuna Museum). Der blev i 1924 foretaget prøvegravninger af professor Sernander op mod nabogrunden i NV med det formål at lokalisere den fortidige strandlinje. Der findes desværre ikke nogen rapport fra denne gravning (eftersøgt på ATA og Sigtuna Museum – genstande fra Sernanders udgravning august 1925, SF 1682, er sandsynligvis denne udgravning), som kun er nævnt summarisk af Floderus (1925, s. 395; jfr. Douglas 1978, s. 32, nr. 149). En af pælene er tolket som en del af en skibsmast (Söderberg 2019). På grundstykkerne Professorn 2 og 4 er der fundet pælerækker vinkelret på vandkanten med opfyldning af

jord imellem. Det er tolket som platforme til landvinding, hvorpå man byggede huse i 1100-tallet (Edberg 2012, s. 26–28; Wikström m.fl. 2021, s. 31–33). De nedhamrede pæle på Kammakaren 2 kan sagtens have været en tilsvarende konstruktion. Er kulturlaget opfyldslaget, eller er det udsmidt affald fra tiden før platformene, hvor det var åbent vand?

Bedømmelse af kontekst: Den præcise kontekst ikke dokumenteret.

Kilde til kontekst: SF inv for fundomstændigheder. Udgravningsrapport for generel kontekst.

PRO-06. Kv. Tryckaren, 1928

SML 500 (med referencer)

Mønt: SF uden nr. Fundnummer 12. Tyskland, Magdeburg, "Sachsenpfennig", ca. 1000–1030, slidt.

Møntbestemmelse: Thordeman 1933, s. 183–184.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, s. 24, kort, nr. 123 og s. 43.

Anledning: Arkæologisk overvågning af grundgravning, RAÄ. Apotekshuset.

Ansvarlig: Erik Floderus og Gunnar Gihl.

Udgravningsmetode: Ingen soldning pga. vejret. Det vides ikke, om den planlagte senere soldning fandt sted.

Areall/dybde: Huset er 15x12 m, dybde 1,8–2 m. til naturlig overflade 1,6–2 m.

Kontekst: De fleste fund fandtes i et lag på cirka 1,6–2 m dybde under et formodet tidligt moderne brandlag og over et lerlag. Der blev ikke iagttaget konstruktioner udover en stenlægning. Fundstedet ligger centralt Svarte Jorden, indenfor for området med tykke kulturlag (Wikström 2005, s. 32, figur 12). Det har været meget tæt på den formodede vikingetidige strandlinje (7-meter højdekurven, 5 m landhøjning og 2 m kulturlag, Edberg 2012 fig. 19).

Bedømmelse af kontekst: Den præcise kontekst blev ikke dokumenteret under udgravningen.

Kilde til kontekst: To udgravningsrapporter af hhv. Erik Floderus og Gunnar Gihl (ATA 1286/28, 1850/28, kopi på Sigtuna Museum).

PRO-07. Kv. Handelsmannen, 1937

SML 419

Mønt: SF uden nummer. Worms? omkring år 1000? Kors med bl.a. ring og bispestav i vinklerne/kirkegavl.

Møntbestemmelse: Nils Ludvig Rasmusson, KMK (iflg. ATA).

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1979, s. 24, kort nr. 19 og s. 29–30.

Anledning: Fundet 1937 ”vid Sigtunastiftelsen [...] i jord, ditförd från 1935 års grundgrävning å handlanden Zetterbergs tomt i kv. Handelsmannen”. Anledningen til fundet er ikke nævnt, men kan rekonstrueres ud fra en række elementer. Der blev udført en udgravning i 1935 i forbindelse med byggeri på grunden (Anderbjörk 1935–37 – artiklen er stort set identisk med rapporten, ATA 1378/36, i kopi på Sigtuna museum; SF 1501–90, 1604–51, 1670; SML 418A–B). På grund af tidspres blev kun en del af jorden soldet (Anderbjörk 1935–37, s. 285, 295), hvilket kan forklare, hvorfor mønten ikke blev fundet under udgravningen. Rigsantikvaren bestemte, at ”Myntet överl. till Sigtunas fornhem”. Den blev tilsyneladende ikke registreret i museets inventar, der dog nævner en lang række andre fund fra samme fundsted, som gårdskarl Jonas Fisk i 1937–1938 havde indleveret (SF 1668a–m4). Hvis A. Fisk og Jonas Fisk ikke er den samme, må de i det mindste være i familie. Selv om det ikke står eksplicit, er det med så stort en antal fund tydeligt, at arbejdet var iværksat af Sigtuna Museum. Det var en almindelig praksis for museet at føre jorden til Sigtuna Stiftelsen eller Sigtunaskolan efter en udgravning for at kunne solde den i ro og mag. Det var eksempelvis planlagt i 1928 for jord fra kv. Tryckaren (se PRO-06), og det blev gennemført for kv. Trädgårdsmästaren 4 1936–37 (SF 1661a–e1).

Ansvarlig: Erik Floderus, indberetter. Gårdskarl A. Fisk, finder.

Udgravningsmetode: Soldning af jord efter udgravning, jfr. ovenfor.

Areal/dybde: Udgravningsfelt på 7x11 m. Dybde 2,4 m, dog lidt dybere i mindre felter.

Kontekst: Udgravningen viste huse fra 1000-tallet. Fundstedet ligger indenfor Svarta Jorden indenfor området med de tykkeste kulturlag (Wikström 2005, s. 32, figur 12).

Bedømmelse af kontekst: Den præcise kontekst ødelagt af byggeriet.

Kilde til kontekst: Indberetning 12. Juni 1937 i ATA (2231/37).

PRO-08. Kv. Sankt Göran, 1942

SML 434B (med referencer)

Mønt: SF 1680:6a. Deventer, Henrik II som kejser (1014–1024), penning, efterligning? (fig. 8).

Møntbestemmelse: Nils Ludvig Rasmusson.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, kort s. 24 nr. 61 (jfr. s. 29).

Hed Jakobsson 2017, s. 18–19, nr. 16.

Anledning: Udgravning, RAÄ, foranlediget af fund af skeletter ved grundgravning.

Ansvarlig: Wilhelm Holmqvist.

Udgravningsmetode: Ikke beskrevet.

Areal/dybde: Fem grave undersøgt. Graven med mønten var på 75 cms dybde.

Kontekst: Skeletgrav VNV-ØSØ i kiste i rygleje. Voksen. Mønten lå mellem fødderne. Graven betegnes nr. 1 af Holmqvist 1942, men nr. 6 i rapporten, SF inv. og SML, idet Floderus i 1931 havde opregnet 5 grave.

*Fig. 8. Deventer, penning.
Kv. Sankt Göran 1,
fundnummer SF 1680:6a.
PRO-08.
Foto: Sigtuna museum.*

Bedømmelse af kontekst: Konteksten veldokumenteret og tyder på, at det drejer sig om en bevidst gravgave.

Kilde til kontekst: Rapport (ATA 2244/42, 2460/42 (kopi Sigtuna Museum)); publikation, Holmqvist 1942, s. 85, 87–88; pers. inf. C. Ljung, 2024, baseret på bearbejdning af arkivmateriale i ATA.

PRO-09. Kv. Kammakaren, 1960

SML 440 (med referencer)

Mønt: SHM/KMK 26521. England, Æthelred II, Long Cross, ca. 997–1003, Thetford, Manna (fig. 9).

Møntbestemmelse: KMK.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, s. 24, kort nr. 31 (jfr. s. 32).

Anledning: Udgravning, RAÄ, foranlediget af grundgravning til nyt hus.

Ansvarlig: Anne-Beate Jonsson.

Udgravningsmetode: 30 m² håndgravet i lag, men jorden ikke soldet (område B). Resten var omrørt af tidligere garagebyggeri (område A) og ledninggravning (område C) og blev kun overvåget. Profiler.

Areall/dybde: Ca. 140 m². Der blev gravet til 2,7 m dybde, med enkelte prøvelfelter til ca. 4 m dyb til steril grund ca. 3,1 m, et enkelt fund af et spænde på ca. 3,5 m dybde.

*Fig. 9. Engelsk penning ca.
997–1003. Kv. Kammakaren,
fundnummer SHM 26521.
PRO-09.
Foto: Statens Historiska
Museer.*

Kontekst: Fundnummer 2. Mønten fundet i område A, omrodede lag fra gravning til en underjordisk garage under huset med nedkørsel fra gården, anlagt i 1930'erne. Udgravningen ligger indenfor Svarta Jorden, men viste ikke spor af bygninger. Udgravningen var relativt fundfattig, men der var dog fund fra 1000-tallet.

Bedømmelse af kontekst: Udgravningen dokumenterede, at møntens oprindelige kontekst er ødelagt af gravearbejde i 1930'erne.

Kilde til kontekst: Specifik kontekst for mønt, SHM inv. Generel kontekst, ATA rapport 3299/60 (kopi i Sigtuna Museum).

PRO-10. Kv. Professorn, 1967

SML 470

Mønter: SF uden nummer (1) F 277, Tyskland, svært bestemmelig, måske OAP, penning, fragment, ca. 983–1040; (2–4) F 217, F 285, F 352, Ubestemt fragmenter. Det siges ikke eksplicit, at mønterne er vikingetidige, men det må de være, da bestemmelsen er overladt til vikingetidseksperter Hatz.

Møntbestemmelse: Vera Hatz, KMK dnr185/81.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, s. 24, kort, 100 (jfr. s. 39), haven til den Lundströmska gård.

Anledning: Udgravning Sigtuna Museum, foranlediget af byggeplan efter nedrivning af udhus i haven. Byggeriet blev aldrig gennemført.

Ansvarlig: Else Nordahl.

Udgravningsmetode: Ikke beskrevet.

Areal/dybde: 14,5x5m.

Kontekst: Udgravningen påviste en brolægning og husrester. Mønt 1 (rapport s. 4, 17): indenfor ”stenramme” = syld? + 6,10. Mønt 2 (rapport s. 3, 13): Under plankebrolægning F + 6,12. Mønt 3 (rapport s. 4, 17): Brandlag 25 cm under træramme, indenfor stenrammen + 5,96 . Mønt 4 (rapport s. 4, 21): Over brolægningen i NV, + 6,31.

Bedømmelse af kontekst: Informationen er forholdsvis detaljeret, men ikke præcis nok til at tolke tabssituationen, idet lagene ikke karakteriseres og der ikke skelnes mellem afsatte og redeponerede lag.

Kilde til kontekst: Rapport ATA 4244/80 (kopi på Sigtuna Museum).

PRO-11. Kv. Humlegården, 1976

SML -

Mønt: Sigtuna Museum inv. nr. 153336. Fundnr. 88. Byzans, anonym, follis, ca. 970–1030 (*Fig. 10*).

Møntbestemmelse: Registreret som ”Koppar [rettet til ”Brons”] / Kopparbleck?

Fig. 10. Byzans, follis, ca. 970–1030. Kv. Humlegården 10–11 1976, fundnummer 88. PRO-11. Foto: Sigtuna Museum.

[overstreget] 1 st rundt diam 3 cm. / mynt?” i fundlisten. Erkendt som byzantinsk mønt af Olof Heimer 2019.

Lokalisering af udgravningen: Douglas 1978, s. 24, kort, 104 (jfr. s. 31).

Anledning: Udgravning RAÄ UV, foranlediget af byggeri.

Ansvarlig: Marietta Douglas.

Udgravningsmetode: Kulturjorden manuelt udgravet i 10 cm kunstige lag (skikt).

Visse tydelige, men fundtomme lag, gravet separat (rapporten, s. 4, 12).

Areall/dybde: Ca. 300 m², hvoraf 164 m² blev totaltundersøgt (24 m² var ødelagt af ledningsgravning, den nordlige del var fundtomt) (rapporten s. 3). 0 til 0,7 m tykke kulturlag.

Kontekst: Tre bebyggelseshorisonter fra 1000-tallet i den sydlige del af udgravningen.

Ingen spor i den nordlige del. Mønten er fundet i i kvadrat A4 i skikt 2

– en øst-vest passage mellem anlæg 4 (rapport, s. 23, formodet hus eller terrasse i bebyggelseshorizont 2, skikt 0–2) mod nord og mod syd anlæg 9 (rapport, s. 27, hus, bebyggelseshorizont 2, skikt 3) eller anlæg 3 (rapport, s. 13, hus, bebyggelseshorizont 1, skikt 2).

Bedømmelse af kontekst: Informationen er ikke præcis nok til at tolke tabssituationen, idet der er gravet i kunstige lag.

Kilde til kontekst: Fundkvadrat og skikt (lag): fundliste (ATA, kopi Sigtuna Museum).

Generel fundkontekst: Rapport Douglas & Folin 1978 (kopi på Sigtuna Museum).

PRO-12. Kv. Nunnan, 1984

SML 465

Mønter: (1) Sigtuna inv. 0141386. Fundnr. 4. Frisisk efterligning af SCA, Otto (ved fejl kejser Henrik II (1014–1024) i SML); (2) Sigtuna inv. 0141383. Fundnr. 1. Efterligning af Köln, kejser Konrad II og ærkebisp Pilgrim, 1027–1036, fragment,

*Fig. 11. Upræget blanket.
Kv. Nunnan 1984,
fundnummer 5. PRO-12.
Foto: Sigtuna Museum.*

ca. ¼; (3) Sigtuna inv. 0141385. Fundnr. 3. Magdeburg, Sachsenpfennig, ca. 1000–1030; (4) Sigtuna inv. 0141387. Fundnr. 5. Upræget blanket, pecks (fig. 11).

Møntbestemmelse: Monica Golabiewski (KMK 287/84).

Lokalisering af udgravningen: Ljung 2023, figur 1, 7 (bebyggelsen).

Hed Jakobsson 2017, s. 18–19, nr. 13 (Nunnan NØ), 15 (Nunnan SV).

Anledning: Arkæologisk udgravning i anledning af byggeri.

Ansvarlig: Eva Lotta Hillbom, RAÄ UV mitt.

Udgravningsmetode: Området havde været under plov, og øverste jordlag fjernedes med gravemaskine. Gravene blev gravet nøje. Nogle var delvist ødelagt af ploven. Kulturlagene blev gravet lidt grovere i 2x2 m kvadrater med spade, hakke og graveske, så vidt muligt stratigrafisk. Nogle områder havde meget hård jord og kunne ikke graves så nøje (rapporten, s. 6).

Areal/dybde: 540 m². I gravgårdene blev kun gravene udgravet. I bebyggelsen var der 0,2–0,5 m tykke kulturlag.

Kontekst: Udgravningen påviste to gravgårde Nunnan SV (del) og NØ, 42 + 8 grave (Ljung, Zachrisson, Kjellström 2024) og en bebyggelse med beboelses- og forrådshuse fra sent 900-tal/1000-tal (Ljung 2023). (1) Nunnan SV grav IV, skeletgrav VØ i kiste, på ryggen, kvinde, 39 år, mønten og evt. tekstilrester under kraniet, har sandsynligvis været placeret ved højre øre (rapport s. 7; inf. C. Ljung); (2) Nunnan NØ grav 22, skeletgrav VØ i kiste, på ryggen, barn, 6 år, mønten udfor venstre lårben (rapport s. 7, inf. C. Ljung); (3) Grube A13 koord. 172/430, nord for det østlige hus, tilsyneladende anlagt før bebyggelsen og fortsat anvendt i de første to faser af bebyggelsen. Fyldt i start eller under fase 3. Mønten fandtes øverst i fylden (rapport, s. 9, 11, jfr. Ljung 2023, s. 15, 18); (4) A10 koord 166/438, grøft (skelgrøft og afvanding) øst for det østlige hus, anlagt fase 2 til afløsning for A9, fyldt i start eller under fase 3 (rapport, s. 9, jfr. Ljung 2023, 16, 18–19).

Bedømmelse af kontekst: Konteksterne er tilfredstillende beskrevet. Det er dog umuligt, at sige om mønt 3 og 4 er primære tab eller redeponerede med materiale til opfyldningen af gruben og grøften. Mønt 1 og 2 er sandsynligvis bevidste gravgaver.

Kilde til kontekst: Rapport, Hillbom & Deutgen 1996; pers. inf. C. Ljung 2024, baseret på gennemgang af arkivmateriale i ATA.

PRO-13. Kv. Nunnan, 1987

SML 466

Mønter: (1) Sigtuna inv. 0000550. Fundnr. 5. England, Edvard Bekenderen, PACX, London, møntmester? ca. 1042–44, fragment ¼; (2) Sigtuna inv. 0148068. Fundnr. 32. Fragment, ubestemt (først erkendt under konserveringen).

Møntbestemmelse: Kenneth Jonsson (KMK 138/88).

Lokalisering af udgravningen: Hed Jakobsson 2017, s. 18–19, nr. 14, 15.

Anledning: Arkæologisk udgravning i anledning af byggeri.

Ansvarlig: Björn Pettersson, Sigtuna Museum UV.

Udgravningsmetode: Området havde været under plov, og øverste jordlag fjernedes med gravemaskine. Gravene blev gravet nøje. Nogle var delvist ødelagt af ploven.

Areal/dybde: 1500 m². Kun de 64 gravene blev gravet.

Kontekst: Udgravningen omfattede to gravgårde Nunnan SV (del) og NV/midt (Ljung, Zachrisson, Kjellström 2024). (1) Nunnan NV, grav 29, skeletgrav, ØSØ-VNV, dårligt bevaret, barn, 3 år, mønt blandt kraniebenene. (2) Nunnan SV, grav 36, skeletgrav, på ryggen i kiste, SV-NØ, formentlig mand, 33 år. Mønt ved hoften sammen med kubooktaeder vægtlod (F30) og jernkugle (vægtlod?) (F13) og bronzebarre (F31), formentlig indholdet af en lille pose/pung.

Bedømmelse af kontekst: Konteksterne er tilfredsstillende beskrevet. Mønterne synes at være bevidste gravgaver, den ene sandsynligvis liggende i en pung.

Kilde til kontekst: Rapportmanuskript på Sigtuna Museum. Inf. pers. C. Ljung 2024, baseret på gennemgang af arkivmaterialet.

Referenser

- Anderbjörk, J. E. 1935–1937. Sigtunagrävningar sommaren 1935. *Upplands fornminnesförenings tidskrift* XLV, s. 285–306.
- Arbman, H. 1926. Bidrag till kännedomen om det äldsta Sigtuna: undersökningar sommaren 1925. *Fornvännen* 21, s. 171–195.
- Arne, T. J. 1911. Ett arkeologiskt bidrag till bestämmandet af Sigtuna stads ålder. *Fornvännen* 6, s. 203–204.
- Carelli, P. 2005. *Från Vespasianus till Leopold II*. Lund.
- Douglas, M. 1978. *Sigtuna*. Medeltidsstaden 6. Stockholm
- Douglas, M & Folin, C. 1978. *Kvarteret Humlegården, Sigtuna, Uppland. Stadsarkeologisk undersökning 1976*. UV rapport 1978:29. Stockholm

- Edberg, R. 2012. Marinarkeologi under jorden. Aspekter på sjöfart, båtbygge och hamnförhållanden i Sigtuna under vikingatid och tidig medeltid, *Situne Dei*, s. 7–36.
- Floderus, E. 1925. Kort redogörelse för 1924 års arkeologiska undersökningar i Sigtuna. *Upplands fornminnesförenings tidskrift* XXXIX, s. 394–395.
- Golabiewski Lannby, M. 2018. *Myntfynd från Gästrikland och Hälsingland*. Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen 14.
- Hallström, G. 1923. Det hedniska Sigtuna. Ett fragmentariskt bidrag till Sigtunaforskningen. *Upplands fornminnesförenings tidskrift* XXXVII, s. 1–13.
- Hammarberg, I., Malmer, B. & Zachrisson, T. 1989. *Byzantine Coins found in Sweden*. London-Stockholm.
- Hed Jakobsson, A. 2017. *I Sigtunas utkant. Slutundersökningsrapport över gravar och bebyggelse vid Götes mack*. Rapporter från Arkeologikonsult 2017:2696. Upplands Väsby.
- Hillbom, E.-L. & Deutgen, L. 1996. *Arkeologisk undersökning. Kvarteret Nunnan, Sigtuna, Uppland, RAÄ 195*. UV rapport. Stockholm.
- Holmqvist, W. 1942. Ett gravfält från 1000-talets Sigtuna. *Situne dei*, s. 85–88.
- Jonsson, K. 2004. Aktuellt: Fynd – Kv. Professorn 1, Sigtuna, Uppland. *Myntstudier* 5: 13–16.
- Jonsson, K. 2015. Viking Age coins found in Sweden. Larsson, L., Ekengren, F., Helgesson, B., Söderberg, B. (red.), *Small Things, Wide Horizons. Studies in Honour of Birgitta Hårdh*. Oxford, s. 51–57.
- Ljung, C. 2023. Den bortglömda bebyggelsen i kvarteret Nunnan. *Situne Dei*, s. 14–25.
- Ljung, C., Zachrisson, T., Kjellström, A. 2024. På höjderna och i stadens utkant. Gravfält och gravgårdar i det äldsta Sigtuna. *Fornvännen*, s. 199–223.
- Malmer, B. 1989. *The Sigtuna Coinage c. 995–1005*. Stockholm.
- Malmer, B. 2010. *Den svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca. 995–1030*. Stockholm.
- Malmer, B. & Wiséhn, I. 1982. *Myntfynd från Östergötland*. Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen 1.
- Moesgaard, J. C. 2021. Myntanalys. Wikström, A., Söderberg, A., Roslund, M. (red.), *Hos Herr Niklas och annat skrivkunnigt folk. Arkeologisk undersökning i kvarteret Professorn 1 i Sigtuna 1999–2000*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum 63. Sigtuna, s. 419–425.
- Ros, J. 2014. Kvarteret Urmakaren och en klosterkyrka på museitomten i Sigtuna. *Situne Dei*, s. 56–69.
- Runer, J. 2022 (a). *Hospitalshöjden. Gravår från sen vikingatid*. Uppdrag arkeologi Rapport 2022/16. Hässelby.
- Runer, J. 2022 (b). *Norr om Mariakyrkan*. Uppdrag arkeologi Rapport 2022/23. Hässelby.
- Svensson, E. 1990. Myntfynd i Sigtuna. Tesch, S. (red.), *Makt och Människor i kungens Sigtuna: Sigtunautgrävningen 1988–1990*. Sigtuna, s. 67–70.
- Söderberg, A. 2019. Ett parallellföremål till runsyllabariet från Sigtuna. *Situne Dei*, s. 65–66.
- Tesch, S. 2001. Olof Palme, S:ta Gertrud och Sigtunas medeltida kyrkotopografi. Tesch, S., Edberg, R. (red.). *Biskopen i museets trädgård. En arkeologisk gåta*. Sigtuna, s. 9–44.
- Tesch, S. 2010. Sigtuna Museum för femtio år sedan – med en tillbakablick och en framåtblick. *Sigtuna Hembygdsförening 1959–2009. Jubileumsskrift*. Sigtuna, s. 99–130.
- Tesch, S. 2016. Sigtuna: Royal Site and Christian Town and the Regional Perspective, c. 980–1100. Holmquist, L., Kalmring, S. & Hedenstierna-Jonson (red.). *New Aspects on Viking-age Urbanism c. AD 750–1100*. Stockholm, s. 115–138.
- Tesch, S., Jonsson, K. 2006. Utgrävningen i kv. Humlegården, Sigtuna. *Myntstudier* 3: 6–10.
- Thordeman, B. 1923. Från det äldsta Sigtuna. Olof Palmes grävning år 1915. *Upplands fornminnesförenings tidskrift* XXXVII, s. 14–31.

- Thordeman, B. 1924. Nya arkeologiska undersökningar i Sigtuna. *Upplands fornminnesförenings tidskrift* XXXVIII, s. 238.
- Thordeman, B. 1926. Sigtuna stads ålder. *Ymer*, s. 168–188.
- Thordeman, B. 1933. Myntfynd från Sigtuna. *Fornvännen* 28, s. 182–184.
- Wikström, A. 2005. *Sigtuna StadsGIS*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum 23. Sigtuna.
- Wikström, A. (red). 2008. *På väg mot paradiset. Arkeologisk undersökning i kv. Humlegården 3 i Sigtuna 2006*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum 33. Sigtuna.
- Wikström, A. 2010. *Kv Guldets 6, 1997 – stadsgårdar i utkanten av det tidigmedeltida Sigtuna*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum 47. Sigtuna.
- Wikström, A., Söderberg, A., Roslund, M. (red.). 2021. *Hos Herr Niklas och annat skrivkunnigt folk Arkeologisk undersökning i kvarteret Professorn 1 i Sigtuna 1999–2000*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum 63, Sigtuna.
- Wiséhn, E. 1989. *Myntfynd från Uppland*. Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen 4.

AH = Anno Hedjira (år efter den islamiske kalender)

ATA = Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm.

KMK = Kungliga myntkabinettet (nu Ekonomiska museet)

RAÄ = Riksantikvarieämbetet

SF = Sigtuna Fornhem (nu Sigtuna Museum), inventarnummer

SHM = Statens Historiska Museum (nu Historiska museet)

SML = Wiséhn 1989.

Summary

Viking Age coins in Sigtuna – 125 years of documenting find contexts

In Sigtuna a minimum of 103 singly found Viking Age coins and seven small hoards are on record. This is a high figure for such a small town. It is the result of a long-standing interest in local history and a tradition for reporting finds. Sigtuna Museum, founded in 1915, played a key role. From the 1990s on, the finds derive from archaeological excavations conducted according to the single-context method. This implies that a full record of the context is available, allowing for detailed conclusions on coin circulation and coin use. For earlier finds, less details are known about the find contexts. From the 1890s to 1937, ten instances of coin finds made by private individuals are on record. This comprises fifteen coins and one small hoard. The majority were discovered while gardening. In most cases, the find spot is recorded according to plot, which is a good degree of precision, allowing the coins to be placed in a general historical context. From 1915 to 1987, thirteen archaeological investigations produced 31 coins in all. These operations were conducted by the Sigtuna Museum and the National Board of Antiquities in collaboration. A few were research projects, but most were rescue excavations or watching briefs. In the early years, this consisted in a summary surveillance of the building site and a subsequent sieving of the soil. Later on, professionally conducted excavations became the norm. As for find contexts, these were adequately recorded for grave finds, and more summarily recorded for settlement finds. The older excavations employed less accurate methods, and probably missed some coins. This article provides a full catalogue of all known finds of Viking Age coins in Sigtuna until 1987.